УДК 336.1

КОСТИРКО Л. А., КЛІТИНСЬКИЙ Ю. С.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Обґрунтовано роль системного аналізу в формуванні кредитного потенціалу регіону. На підставі системного аналізу визначено проблемне поле формування кредитного потенціалу регіону. Запропоновані нові підходи до аналізу кредитного потенціалу, використання яких дозволить розробити ефективну кредитну політику регіону. Аналіз динаміки зміни кредитного фінансування і самофінансування інвестицій в основний капітал та ефективності регіональної кредитної політики наведено на прикладі Луганської області. Розроблено ряд заходів щодо покращення кредитного забезпечення регіону.

Ключові слова: кредитний потенціал, регіон, системний аналіз, кредитна політика, кредитна забезпеченість**.**

Постановка проблеми. В сучасних умовах нестачі власних фінансових ресурсів перед кредитною системою регіонів постає ключове завдання забезпечення їх економічного зростання. Задоволення регіональної економіки в кредитних ресурсах забезпечує підвищення її стійкості за рахунок залучення кредитних ресурсів в ефективні та конкурентоздатні виробництва і види діяльності. Високі можливості отримання позикових коштів підвищують гнучкість бізнесу і його конкурентоспроможність. У зв'язку з цим, формування і ефективне використання кредитного потенціалу регіонів стає однією з актуальних проблем, що вимагають термінового вирішення. Ефективне прийняття рішень щодо розробки регіональної кредитної політики в динамічно змінних умовах обумовлює необхідність розробки нових підходів до аналізу кредитного потенціалу регіону. Результати такого аналізу є підставою для контролю за раціональністю його використання, виявлення резервів і усунення втрат кредитного потенціалу, що сприятиме стійкому розвитку економіки регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми аналізу регіонального кредитного потенціалу характеризуються різноманіттям аспектів і досліджуються вітчизняними і зарубіжними вченими і фахівцями. Дослідженню концептуальних основ і методичного апарату аналізу і оцінки кредитного потенціалу регіону приділяється значна увага в працях вітчизняних науковців, серед яких: І. М. Вахович, Г. В. Возняк, М. А. Козоріз, О. М. Люткевич, В. М. Мережко, О. М. Мороз, І. С. Музика, К. А. Срібна [2-4; 6]. Існуючі дослідження в основному присвячені науково-практичному інструментарію кредитування, проте недостатня увага приділяється впливу кредитних інститутів на розвиток економіки регіону і проблемам кредитно-фінансової взаємодії в цій системі. Відсутні системні теоретико-методологічні положення щодо формування і оцінки кредитного потенціалу регіону як чинника, що впливає на фінансову забезпеченість розвитку економіки території. Саме цим пояснюється необхідність проведення системного аналізу і типологізації регіонального розвитку залежно від рівня кредитної забезпеченості з метою оптимізації джерел фінансування.

Мета статті – обґрунтування ролі та методичних положень системного аналізу формування та використання кредитного потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитний потенціал регіону є складовою інвестиційного потенціалу. Він передбачає вкладення власних ресурсів регіону з метою отримання доходу та отримання кредитних ресурсів для покриття тимчасової потреби у фінансових ресурсах. В широкому розумінні кредитний потенціал характеризує максимально можливу величину інвестиційно-кредитних ресурсів, що акумулюються фінансово-банківським сектором економіки для його спрямування на розвиток регіональної економічної системи. У вузькому розумінні кредитний потенціал регіону є можливим обсягом кредитних ресурсів, який ба-

ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ №2(14)/2014 ISSN 2221-8440

нківський сектор може направити на розвиток регіональної економічної системи.

По Луганській області спостерігається загальна тенденція до зниження частки кредитного фінансування з 22,7% в 2006 р. до 3,6% в 2012 р. та зростання частки самофінансування з 61,7% в 2006 р. до 88,1 % в 2012 р. (рис. 1) при загальному зростанні обсягу інвестицій в основний капітал з 1391,7 млн. грн. в 2002 р. до 7839,4 млн. грн. в 2012 р. [1].

Рис. 1. Динаміка кредитного фінансування і самофінансування інвестицій в основний капітал по Луганській області в 2002-2013 рр.

Джерело: узагальнено авторами на підставі [1]

В порівнянні з регіонами-лідерами в Луганській області в 2012 р. спостерігається максимальний рівень самофінансування інвестицій в основний капітал – 88,1%, в 2011 р. – в Дніпропетровській області (79,9%), в 2010 р. – в Харківській області (84,2%) (рис. 2).

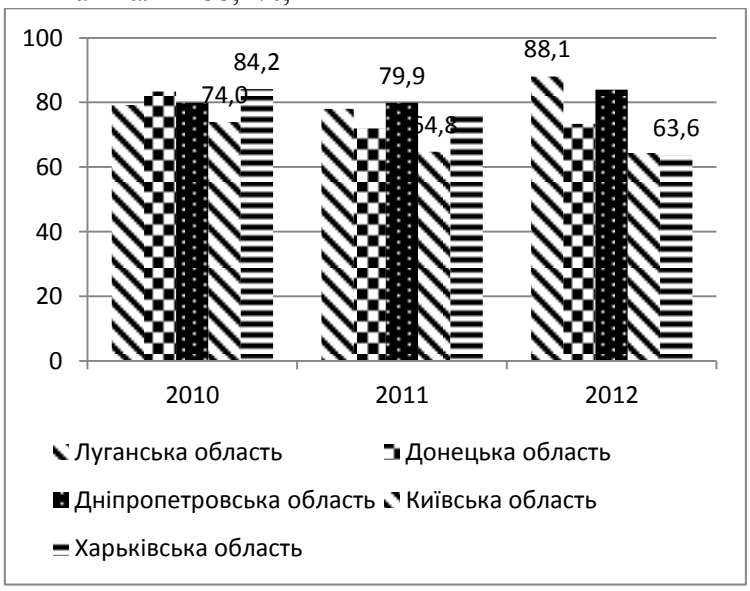

Рис. 2. Динаміка самофінансування інвестицій в основний капітал по регіонах України в 2010-2012 рр.

Джерело: розроблено авторами

ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ № 2(14)/2014
ISSN 2221-8440

Позиція Луганської області серед регіонів-лідерів по активності банківського сектора в інвестиційному процесі значно змінюється: в 2010 р. область займала другу позицію (10,5%), у 2012 р. – замикає рейтинг (3,6%) (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка кредитного фінансування інвестицій в основний капітал по регіонах України в 2010-2012 рр.

Джерело: розроблено авторами

З теоретичної точки зору кредитний потенціал економічної системи необхідно розглядати як матеріальну умову інвестиційно-інноваційного процесу. Його економічну сутність доцільно досліджувати з позиції чотирьох аспектів:

1) кредитний потенціал як здатність економічної системи формувати ресурсну базу для кредитного забезпечення інвестиційно-інноваційних процесів. У високорозвинених країнах найвищий рівень кредитно-фінансової системи забезпечує максимальну акумуляцію вільних грошових ресурсів суспільства і їх ефективне розміщення у відтворювальні процеси на інноваційній основі;

2) кредитний потенціал як сукупність наявних в економічній системі інвестиційно-кредитних і грошових ресурсів, необхідних для фінансування діяльності підприємницьких структур і підтримки безперервності інноваційного циклу, у тому числі венчурних;

3) кредитний потенціал як результат економічної взаємодії учасників інвестиційно-інноваційного процесу в економічній системі. Ефективність кредитного забезпечення економічного зростання досягається за умови адекватності схем і моделей інституціональної бази кредитної системи традиціям національної економіки і соціально-економічного середовища;

4) кредитний потенціал як резерв, призначений для захисту інвестиційно-інноваційних процесів економічної системи від впливу чинників ризику і невизначеності. Стійкість кредитування і надійність національної кредитної системи залежить від міри досконалості законодавства, оптимального поєднання наглядової, контрольної і регулюючої діяльності держави і ефективної системи страхування вкладів.

Кредитний потенціал - це не просто сукупність інвестиційно-кредитних ресурсів, але і сконцентрована в них можливість руху економічної системи у напрямі інвестиційно-інноваційного розвитку. Процеси формування і витрачання кредитних ресурсів мають циклічну і мінливу основу. На них впливає безліч чинників, що визначають в сукупності напрями розвитку регіону. Тому кредитний потенціал схильний до постійних змін як з позицій формування, так і з позицій використання, пов'язаних з пріоритетністю вкладення в економічній ситуації, що склалася на даний момент, як в регіоні, так і в країні в цілому.

ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ №2(14)/2014 ISSN 2221-8440

Управління кредитним потенціалом економічної системи опосередкує складний процес всебічної дії на його складові з метою нарощування для забезпечення стійкості інвестиційно-інноваційного процесу в цій системі. Основними складовими кредитного потенціалу (КП) є потенціал цільового (державного, корпоративного, приватного) фінансування (ПЦФ), потенціал банківського кредитування (ПБК) і потенціал боргового фінансування (ПБФ):

$$КП = ПЦФ + ПБК + ПБФ + СЕ, \quad (1)$$

де СЕ − синергетичний ефект.

Таким чином, аналіз кредитного потенціалу здійснюється за двома аспектами: величиною інвестиційних кредитних ресурсів, наявних в банківській системі, і здатністю економічної системи залучати ресурси з інших секторів економіки. Місце системного аналізу в формуванні кредитного потенціалу регіону наведено на рис. 4.

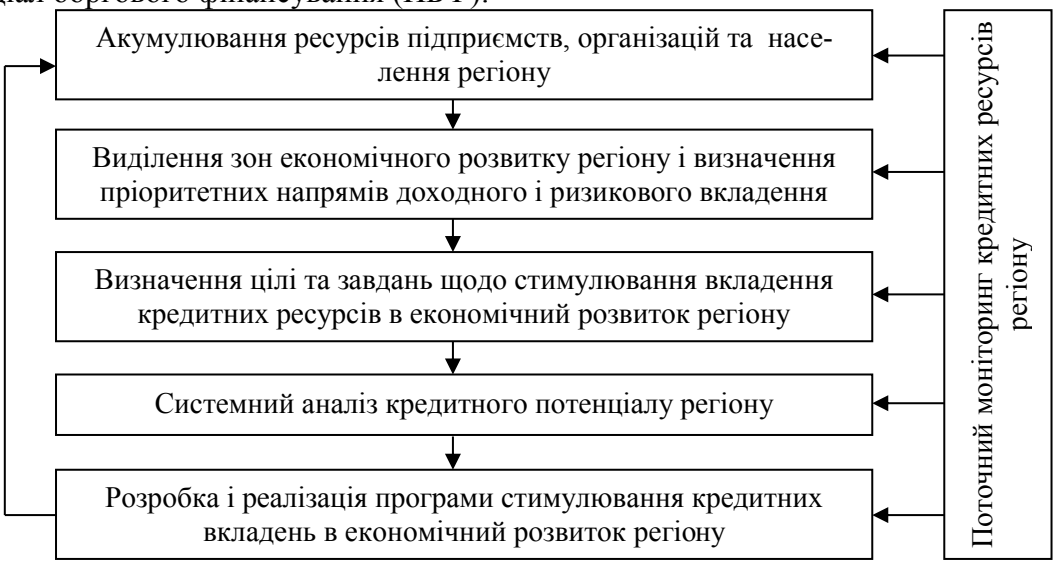

Рис. 4. Місце системного аналізу в формуванні кредитного потенціалу регіону
Джерело: розроблено авторами

Основним джерелом кредитних ресурсів є регіональна банківська система, оскільки одним з головних її призначень є акумуляція вільних ресурсів господарюючих суб'єктів і фізичних осіб. Для оцінки можливостей банківської системи регіону здійснювати кредитування економіки найчастіше використовують розмір активів або кредитного портфеля. Проте, ці підходи є спрощеними, оскільки перший показник не враховує межі використання банківських ресурсів, другий, - відображає фактичний, а не потенційний розмір кредитних вкладень. Потенціал банківського кредитування регіону (ПБК) доцільно оцінювати як різницю між загальним обсягом мобілізованих в банку коштів (юридичних і фізичних осіб) і загальним резервом ліквідності по формулі:

$$ПБК = \left(\sum_{i=1}^{n} З_{юрі} - \sum_{i=1}^{n} З_{юрі} \cdot НРВ_{юрі} \right) + \left(\sum_{j=1}^{m} З_{фзj} - \sum_{j=1}^{m} З_{фзj} \cdot НРВ_{фзj} - \sum_{j=1}^{m} З_{фзj} \cdot НВС_{фзj} \right), \quad (2)$$

де $З_{юрі}$ - залишки по і -м рахункам юридичних осіб; $З_{фзj}$ - залишки по j -м рахункам фізичних осіб; $НРВ_{юрі}$ - норма резервних відрахувань по і -м рахункам юридичних осіб; $НРВ_{фзj}$ - норма резервних відрахувань по j -м рахункам фізичних осіб; $НВС_{фзj}$ - норма відрахування в систему страхування вкладів по j -м рахункам фізичних осіб.

На основі результатів аналізу кредитного потенціалу регіону визначається його кредитна забезпеченість шляхом відношення величини кредитного потенціалу до обсягу ВРП:

$$К_{кп} = КП / ВРП. \quad (3)$$

За результатами оцінки конкурентоспроможності регіонів України, проведеної в 2013 р. Фондом "Ефективне управління",

ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ № 2(14)/2014 ISSN 2221-8440

потенціал банківської системи Луганського регіону складає 4,08 бали, що відповідає 22 місцю серед 27 регіонів. Середній рівень по регіонам склав 4,12 [5, с. 177].

Кредитний потенціал регіону є економічною базою для реалізації кредитної політики. Зміст кредитної політики регіону полягає у цілеспрямованій діяльності регіональних органів влади по залученню і ефективному використанню ресурсів для вирішення проблем економічного розвитку території і поліпшення якості життя. Оцінка кредитної політики в регіоні може бути представлена показником економічної ефективності регіональних кредитних вкладень, який визначається відношенням приросту ВРП за рік до кредитних вкладень, що викликали цей приріст (табл. 1). Для виключення впливу чинника інфляції необхідно розглядати індекси фізичного обсягу (у % до попереднього періоду). Звідси, відносна оцінка економічної ефективності регіональної кредитної політики ($Еф^t_{ркп}$) має вигляд:

$$Еф^t_{ркп} = \frac{\Delta J^t_{ВРП}}{J^t_{кв}}, \qquad (4)$$

де $\Delta J^t_{ВРП}$ – приріст індекса фізичного обсягу ВРП за рік t;

$J^t_{кв}$ – індекс фізичного обсягу кредитних вкладень за рік t.

Таблиця 1

Результати розрахунку економічної ефективності регіональної кредитної політики в Луганській області за 2006-2012 рр.

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Всього валовий регіональний продукт, у фактичних цінах, млн. грн.	24159	32280	42985	38451	45541	57202	58767
Обсяг кредитних вкладень, млн. грн.	462,8	910,8	842,3	453	495,3	231,7	283,1
Відносна оцінка економічної ефективності регіональної кредитної політики	-0,254	0,056	-0,005	-0,813	0,265	0,153	-0,187
Абсолютна оцінка економічної ефективності регіональної кредитної політики	29,17	-10,37	14,45	-38,18	21,05	16,10	-33,64

Джерело: узагальнено авторами на підставі [1]

Ефективність регіонального кредитування можна представити також як різницю між приростом ВРП і нормативом ефективності вкладень помноженим на річний приріст кредитів (табл. 1), тобто з використанням абсолютних показників:

$$Еф^t_{ркп} = \Delta J^t_{ВРП} - Неф^t_{кв} \cdot \Delta J^t_{кв}, \qquad (5)$$

де $Неф^t_{кв}$ – норматив ефективності кредитних вкладень, $\Delta J^t_{кв}$ – приріст індексу фізичного обсягу кредитних вкладень в році t.

Нормативом ефективності кредитних вкладень в рядах динаміки є їх рівномірний розподіл по роках, в просторовій сукупності - рівномірний розподіл за спостереженнями. Наприклад, для ряду динаміки, що містить сім років $Неф^t_{кв}$ = 1 / 7 = 0,143.

Результати оцінки економічної ефективності регіональної кредитної політики в Луганській області за 2006-2012 рр. (рис. 5) свідчать про те, що використання кредитних ресурсів не забезпечило приріст ВРП в 2007, 2009 і 2012 роках. Оскільки приріст ВРП за рахунок використання кредитних вкладень незначний, це в цілому характеризує кредитну політику як низькоефективну.

ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ №2(14)/2014 ISSN 2221-8440

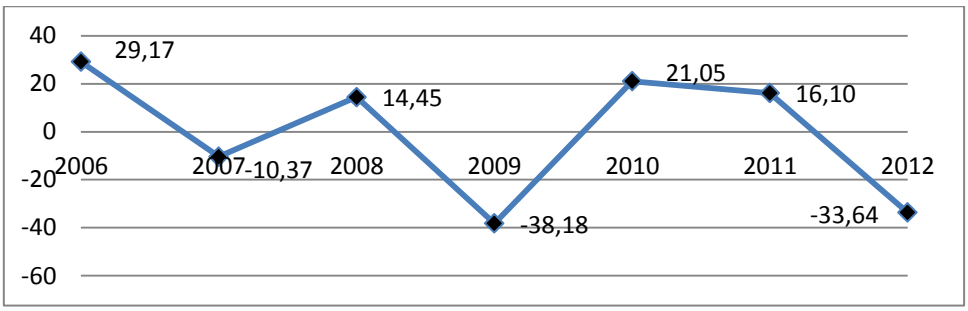

Рис. 5. Динаміка економічної ефективності регіональної кредитної політики в Луганській області за 2006-2012 рр.

Джерело: узагальнено авторами на підставі [1]

Для удосконалення регіональної кредитної політики повинні дотримуватися такі вимоги:

1. Регіональна орієнтованість, тобто пріоритетне дотримання інтересів і рішення стратегічних і тактичних завдань регіону.

2. Принцип "не погіршення" економічної ситуації, що передбачає розробку регіональної стратегії розвитку і спрямованість на нарощування економічного потенціалу регіону.

Основними заходами з нарощування кредитного потенціалу регіону є: збільшення грошової маси в обігу за рахунок зниження норм обов'язкового резервування; подовження депозитної бази кредитної системи; формування фондів інвестиційно-кредитних ресурсів на принципах державно-приватного партнерства; використання операційних схем сек'юритизації банківських кредитів (заміна позикової заборгованості пакетом цінних паперів, розміщених на ринку); вдосконалення механізму рефінансування банківських установ; перетікання довгострокових ресурсів пенсійної системи в банківський сектор.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Забезпечення стійкого економічного зростання регіонів обумовлює необхідність активізації процесів кредитування як передумови збільшення обсягів виробництва, зростання внутрішнього споживання і підвищення якості життя в регіоні. В умовах ринкових відносин кредитування стає одним з основних фінансових джерел ведення господарської діяльності. Це вимагає розробки нових підходів до системного аналізу і оцінки кредитного потенціалу регіону. Необхідно зосередити увагу на таких ключових характеристиках кредитного потенціалу регіону як цільове фінансування, банківське кредитування і боргове фінансування. Фінансовий ресурсний потенціал банківської системи визначає ступінь активності вкладення кредитних ресурсів в економіку регіону і обсяг виділених коштів. Він характеризує здатність власного капіталу і наявних ресурсів банків забезпечити виробництво максимально можливого обсягу банківських продуктів і послуг у відповідності з потребами регіону. За результатами проведеного аналізу запропоновано заходи з нарощування кредитного потенціалу, що забезпечать синергетичний ефект від взаємодії банківського і реального секторів економіки та кредитування інвестиційно-інноваційних процесів.

Подальші дослідження передбачають розкриття методологічних положень щодо формування комплексної системи відтворення фінансового потенціалу стійкого розвитку регіону.

Література

1. Динаміка кредитного фінансування і самофінансування інвестицій в основний капітал по Луганській області [2002-2013 рр.] [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Головного управління статистики у Луганській області. – Режим доступу: http://www.lugastat.lg.ua.

2. Козоріз М. А. Методичні засади оцінки кредитного потенціалу регіону / М. А. Козоріз, І. С. Музика // Фінанси України: науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал . – 2012. – № 6. – С. 58-67.

3. Концептуальні засади формування і оцінки фінансового потенціалу регіону / [Козоріз М. А., Люткевич О. М., Возняк Г. В., Музика І. С. та інші.]. – Львів : НАН

ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ № 2(14)/2014 ISSN 2221-8440

України Інститут регіональних досліджень, 2011. – 100 с.

4. Мережко В. М. Фінансово-кредитні інструменти соціально-економічного розвитку регіону / В. М. Мережко, О. М. Мороз // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. - № 4. – С. 382-386.

5. Отчет о конкурентоспособности регионов Украины. – 6-е издание. – Фонд «Эффективное управление», 2013. – 234 с.

6. Срібна К.А. Формування оптимальної структури кредитних ресурсів банківських інститутів на рівні регіону // Экономика и управление. – 2008. - № 6. – С. 43-49.

References

1. Dynamika kredytnoho finan-suvannya i samofinansuvannya investytsiy v osnovnyy kapital po Luhans′kiy oblasti [2002-2013 rr.] [Elektronnyy resurs] // Ofitsiynyy sayt Holovnoho upravlinnya sta-tystyky u Luhans′kiy oblasti. – Rezhym dostupu: http://www.lugastat.lg.ua.

2. Kozoriz M. A. Metodychni za-sady otsinky kredytnoho potentsialu re-hionu / M. A. Kozoriz, I. S. Muzyka // Finansy Ukrayiny: naukovo-teoretychnyy ta informatsiyno-praktychnyy zhurnal. – 2012. - № 6. – S. 58-67.

3. Kontseptual′ni zasady for-muvannya i otsinky finansovoho potentsialu rehionu / [Kozoriz M. A., Lyutkevych O. M., Voznyak H. V., Muzyka I. S. ta inshi.]. – L′viv : NAN Ukrayiny Instytut rehional′nykh dos-lidzhen′, 2011. – 100 s.

4. Merezhko V. M. Finansovo-kredytni instrumenty sotsial′no-ekonomichnoho rozvytku rehionu / V. M. Me-rezhko, O. M. Moroz // Visnyk Khmel′nyts′-koho instytutu rehional′noho upravlinnya ta prava. – 2004. - № 4. – S. 382-386.

5. Otchet o konkurentosposob-nosty rehyonov Ukrayny. – 6-e yzdanye. – Fond «Éffektyvnoe upravlenye», 2013. – 234 s.

6. Sribna K.A. Formuvannya op-tymal′noyi struktury kredytnykh resursiv bankivs′kykh instytutiv na rivni rehionu // Ékonomyka y upravlenye. – 2008. - № 6. – S. 43-49.

Костырко Л. А., Клитинский Ю. С.

Системный анализ кредитного потенциала региона

Обоснована роль системного анализа в формировании кредитного потенциала региона. На основании системного анализа определено проблемное поле формирования кредитного потенциала региона. Предложены новые подходы к анализу кредитного потенциала, использование которых позволит разработать эффективную кредитную политику региона. Анализ динамики изменения кредитного финансирования и самофинансирования инвестиций в основной капитал и эффективности региональной кредитной политики приведен на примере Луганской области. Разработан ряд мероприятий по улучшению кредитного обеспечения региона.

Ключевые слова: кредитный потенциал, регион, системный анализ, кредитная политика, кредитная обеспеченность.

Kostyrko L., Klitinsky U.

Analysis of the systems of credit potential of region

The role of analysis of the systems is reasonable in forming of credit potential of region. On the basis of analysis of the systems the problem field of forming of credit potential of region is certain. Offered new going near the analysis of credit potential, the use of which will allow to work out the effective credit policy of region. An analysis over of dynamics of change of the credit financing and self-finance of investments in the fixed assets and efficiency of regional credit policy is brought on the example of the Luhansk area. The row of measures is worked out on the improvement of the credit providing of region.

Keywords: credit potential, region, analysis of the systems, credit policy, credit material well-being.

Рецензент: Житний П. Є. – доктор економічних наук., професор, завідувач кафедри «Фінанси, облік та банківська справа» Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Луганськ, Україна.

Reviewer: Zhitniy P. – Professor, Ph.D. of Economics, Head of Finance, Accounting and Banking Department Taras Shevchenko Lugansk National University, Luhansk, Ukraine.

e-mail: info@lnu.edu.ua

Стаття подана 23.04.2014 р.